

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпсн Нели Цветанова Василева,

СУ „Св. Кл. Охридски”

на дисертационен труд на тема „**Ефекти на адаптирания образователен материал по литература при развитието на деца от аутистичния спектър (13-18 години)**” за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**”

в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика – Специална педагогика

Автор: Василики Стефанос Кючуки

Научен ръководител: доц. д-р Траян Попкочев

1. Общо представяне на докторанта и материалите по защитата

Василики Кючуки завършва университетско образование по филология със специализация история през 2006 год., а през 2011 год. получава степен магистър по специална педагогика в гр. Рим, Италия. В същия период (2006 – 2011) преминава през три курса на подготовка за обучители на възрастни и успоредно работи по програми към Министерство на образованието и религията на Гърция като обучител по гръцки език и история на мигранти и граждани от трети страни. От 2013 година и до днес работи последователно като мениджър на класове за емигранти и като учител в средното образование по "Програма за мерки за индивидуална подкрепа за ученици с увреждания или специални образователни потребности". Владее английски (ниво B2) и италиански (ниво C1) езици. Тези факти от развитието на докторантката доказват необходимия потенциал за разработване на тематика в областта на специалната педагогика.

Във връзка с процедурата по настоящата защита Василики Кючуки е представила всички изискуеми от ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане документи, сред които: молба до Ректора на ЮЗУ за разкриване на процедура по защита, автобиография, дисертационен труд и автореферат към него. Приложени са също списък и копия на научните публикации по темата на дисертационната разработка – общо 5 (пет) на брой на български и на английски език.

2. Актуалност на дисертационната разработка

Предизвикателствата, които нарушенията от аутистичния спектър поставят пред учителите и училището се споделят от всички специалисти, ангажирани с обучението и развитието на децата от тази категория. Всепризнат е и фактът, че преобладаващата част от изследванията се фокусират основно върху по-ранни периоди от детското развитие – предучилищен и начално училищен. Обяснението е свързано с ефекта на ранната диагностика и терапия върху динамиката на симптомите при генерализирани нарушения

на развитието. Възрастовите промени в клиничната картина на аутизма през тийнейджърския период очертават с голяма точност индивидуалния характер на силните и слаби страни на младите хора, но все още остават слабо проучени. Влиянието на пубертета върху децата с аутизъм, както и нарастващата трудност на учебния материал, са причина малка част от тях да продължат обучението си в горните класове на масовото училище. Акцентът на докторантската разработка върху обучението и интеграцията през посочения възрастов период, обосновава нейната актуалност и иновативен характер.

3. Съдържателни аспекти и приносен характер на дисертационната разработка

Дисертационният труд е реализиран в общ обем от 238 страници, от които 115 страници авторски текст и 70 страници приложения (литературни текстове и нагледен материал към тях, индивидуален лист за оценка на отговорите на учениците и анкетна карта за учители). Литературната справка, която не е номерирана, включва 255 източници, от които 202 на английски език и 53 на гръцки език. Преводът на заглавието на български език следва да се коригира, тъй като думата „ефекти” визира посока на влияние и налага употребата на предлога **върху**.

Теоретичната рамка на труда включва две глави, които отговарят изцяло на неговата идейна концепция. Тя е центрирана около анализа на нарушенията от аутистичния спектър (етиология, симптоматика и форми) и подходите на организация на учебния процес, съобразени със силните и слаби страни на учениците. Подчертава се, че адаптирането на образователните методи по литература следва да се опират върху подобрите възможности за възприемане на писмено представена и максимално онагледена вербална информация. Параграфите, посветени на обучението по четене с разбиране и развитието на умения за преразказ на текст при ученици с аутизъм, пряко кореспондират с проведения обучаващ експеримент.

Последната глава представя методическата организация на изследването – неговите цел, хипотези, етапи и анализ на получените резултати, който би следвало да формира отделна глава. Изследването обхваща 5 учебни години и в него са включени 163 ученици с типично развитие и 8 ученици с нарушения от аутистичния спектър – всички те на възраст 13-19 години. Наблюденията и оценяването са в рамките на обучителни сесии, съобразени с учебния материал по литература за отделните класове. Всяка от сесиите е планирана и реализирана съобразно идеята за адаптиране и диференциране на учебния материал, целящи по-доброто му усвояване и осъзнаване. Допълнително е проведено анкетиране относно ефектите от адаптиране на учебното съдържание на 60 учители, с опит в преподаване на ученици с аутизъм

В анализа на получените резултати докторантката подчертава, че обучението на децата от тази категория следва да излезе извън традиционните дидактични похвати, като освен академични знания, преподавателите трябва да работят за формиране на умения за социално взаимодействие, по-голяма самостоятелност и интерперсонална комуникация.

Изводите от ефекта на адаптиране на учебния материал по литература в горния курс на обучение са представени в три измерения: 1. социално развитие – съвместно

обучение и взаимодействие на учениците с аутизъм и другите ученици от класа; 2. усвояване на знания по литература – комбиниране на принципите на диференцирано преподаване с образователни техники, отговарящи на познавателните нужди и интересите на всеки ученик; 3. подобряване на уменията за учене и на училищните постижения – отражение на персонализирания подход в обучението по литература върху академичните резултати както на учениците със СОП, така и на ученици без трудности в ученето.

Анализът на данните от анкетирането на учителите показва, че 2/3 от тях смятат за трудно адаптирането на образователния материал към нуждите на децата с аутизъм, но отчитат положителния му ефект върху ученето. Преобладава виждането, че трудностите в комуникацията и социалната адаптация имат по-голямо значение от липсата на академични знания.

Авторефератът отразява основните моменти от дисертационния труд. Някои различия в неговата структура, свързани с изнасяне на методическата рамка на изследването преди теоретичния обзор и анализа на резултатите, затрудняват ориентацията в идейната насоченост на основния труд. Преводът на автореферата на български език не е напълно точен и трябва да се прецизира.

Приносните моменти на дисертационната разработка са коректно и обективно изведени. Основният от тях кореспондира със заглавието и е центриран около тезата за адаптиране на учебния материал като средство (инструмент) за подобряване на ученето при ученици с аутизъм от горна училищна възраст.

4. Критични бележки и препоръки

Искам да посоча и някои слабости на дисертационната разработка: 1. Крайно ограничен брой на учениците с аутизъм, което не позволява статистическа обработка на резултатите и адекватни изводи от нея; 2. Липса на описание на трудностите (симптомите) при възприемане на материала по литература от целевата група и на ефектите от подхода за съвместно учене с връстниците. Поради малката извадка на групата всеки от учениците с аутизъм би следвало да се представи и анализира като отделен казус (case study).

Заклучение:

Дисертационният труд **„Ефекти на адаптирания образователен материал по литература при развитието на деца от аутистичния спектър (13-18 години)“** разглежда актуален проблем в рамките на специалната педагогика и отговаря на изискванията за подобен тип научни разработки. На това основание предлагам на Василики Кючуки да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.2. Педагогика – Специална педагогика и приканвам членовете на научното жури да гласуват в подкрепа на същото.

05.01.2019 г.

Изготвил становището: